

УДК 343.349

DOI: 10.31733/17-03-2023-340-341

Альберт ВОЛЬТОБРИСОВ

студент ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

д.філос.н., проф. **Елеонора СКИБА**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИГОТОВЛЕННЯ,
ПОШИРЕННЯ КОМУНІСТИЧНОЇ, НАЦИСТСЬКОЇ СИМВОЛІКИ
ТА ПРОПАГАНДА ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ
ЗА ст. 436-1 КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [1]. Але ще до повномасштабного вторгнення Росії, події 2014 року дуже вплинули на швидкий рівень заборон пропаганди, у 2015 року Верховна Рада України (далі – ВРУ) прийняла Закон України (далі – ЗУ) «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», задля забезпечення захисту прав і свобод людини й громадянина, прагнучи розвивати та зміцнювати незалежну, демократичну, правову державу [2].

Враховуючи те, що, ВРУ прийняла всі закони щодо протидії поширення нацистської, комуністичної символіки та пропаганді тільки у 2015 році, можна вважати, що в Україні є відносно недавнє сприйняття комуністичної та нацистської символіки як чогось негативного, що пов'язано з історичними подіями, які відбувалися в минулому столітті. Зокрема, національно-визвольна боротьба, голодомор та нацистська окупація викликали в Україні багато страждань та переживань у великої кількості населення.

Щоб розглянути дану тему, треба поринути в історію та зрозуміти те, що така пропаганда може спричинити біль у тих, хто переживав переслідування або страждав від цих ідеологій у минулому. Вона також може призводити до конфліктів із тими, хто має інші переконання та погляди, що погіршує соціальну та політичну стабільність України. Як кажуть багато науковців, що питання про заборону використання таких символів може порушувати свободу висловлювання, але це не так. Враховуючи такі ЗУ як, «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» та «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», українським народом визначено те, що це був прямий акт геноциду Українського народу, такий самий як геноцид в період 1941-1945 років під час Другої світової війни.

Також, це напряму порушує Основний Закон України ст. 28, ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню; та ст. 11, держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [3].

Тому, відповідальність за скоєння кримінального правопорушення, за ст. 436-1 повністю виправдана, та згідно з законом кожна особа яка перебуває на території України та порушує кримінальний закон буде притягнута до відповідальності. Ця стаття регулюється Кримінальним кодексом України (далі – КК України) [4].

У науці кримінального права України виділяють такі обов'язкові елементи складу злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є міжнародний правопорядок у частині забезпечення недопущення дискримінації за національною, соціальною, класовою, етнічною, расовою або іншими ознаками. Обов'язковий додатковий об'єкт – історична та національна пам'ять щодо подій, пов'язаних з комуністичним та націонал-соціалістичним (нацистським) тоталітарними режимами.

Предметом злочину може бути символіка комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, включаючи сувенірну продукцію та гімни СРСР,

УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік або їх фрагменти.

Об'єктивна сторона виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів полягає у:

1) виготовленні предмета цього злочину, тобто здійсненні особи діяльності, внаслідок якої створюється предмет матеріального світу (передбачений ч. 1 ст. 436-1 КК України);

2) його поширенні – вчиненні дій, спрямованих на розповсюдження, доведення до широкого (не визначеного) або певного кола осіб, матеріальних носіїв, які містять символіку комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

3) публічному використанні символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, у т. ч. у вигляді

сувенірної продукції – вчиненні дій, що полягають у відкритому застосуванні вказаного предмету злочину;

4) публічному виконанні гімнів СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік або їх фрагментів на всій території України, крім випадків, передбачених ч. 2 і 3 ст. 4 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» [5, с. 231]. Як приклад можна розглянути, вирок по кримінальній справі № 707/2235/21, де обвинувачений через мережу «Facebook» здійснював розповсюдження інформації комуністичної символіки. Суд визнав обвинуваченого винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 436-1 КК України та призначив йому покарання у виді трьох років позбавлення волі без конфіскації майна [6].

Відповідальність за скоєння цього злочину передбачає кримінальне покарання у вигляді обмеження/позбавлення волі на строк до п'яти років, стаття 436-1 КК України [4].

Суб'єкт злочину є загальним. Водночас відповідно до ч. 2 розглядуваної норми можуть бути вчинені представником влади, тобто працівником державних органів і установ, наділених правом у межах своєї компетенції висувати вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості [7, с. 44].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. При цьому винуватець бажає нав'язати певному колу осіб свою думку і свої моральні, політичні й суспільні принципи шляхом пропаганди комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів.

Обтяжуючими ознаками є вчинення злочину представником влади, повторність, вчинення злочину організованою групою, вчинення злочину з використанням ЗМІ.

Підсумовуючи усе вищесказане можна зробити висновок, що використання комуністичної та нацистської символіки в Україні не є складним та спірним питанням, як на це спираються науковці, бо в умовах війни на це потрібно звертати увагу та ставитися радикально. В українців зараз ці символи асоціюються зі стражданнями та трагедіями в історії України, тому їх використання може бути сприйнято як провокаційне та образливе.

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022: станом на 18 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

2. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 01.02.2023).

3. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.02.2023).

4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 6 листопада 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.02.2023).

5. Beklemishcheva Y. M. To problem of determination of subjective signs of the crime envisaged by the article 436-1 of Criminal code of Ukraine. State and regions. series: law. 2019. Vol. 3. P. 227–232. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338x-2019-3-37> (date of access: 25.02.2023).

6. Вирок Черкаського районного суду Черкаської області від 30.01.2023 р. у справі № 1-кп/707/60/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108716892> (дата звернення: 25.02.2023).

7. Савченко А.В., Кришевич О.В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням професійних послуг. Київ : Атлет. 2012. 160 с.